

UNIVERSITATEA "ALEXANDRU IOAN CUZA" DIN
IAȘI

Școala Doctorală de Studii Filologice

ANUNȚ

La data de 11 septembrie 2024, ora 10.00, în Amfiteatrul
“A. Philippide” (III.11) doamna Cseke B.I. Boróka-
Emese căs. Salamon va susține, în ședință publică, teza
de doctorat cu titlul “Comportamentul lingvistic
dominant în traducerea toponimelor din județele
Harghita și Covasna”, în vederea obținerii titlului
științific de doctor în domeniul Filologie.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte

Prof. univ. dr. Dorina Lăcrămioara PETRESCU

Conducător de doctorat

Prof. univ. dr. Alexandru Arnold Francisc
GAFTON

Referenți

Prof. univ. dr. habil. Radu DRĂGULESCU

Prof. univ. dr. habil. Adrian CHIRCU

Conf. univ.dr. Emese-Éva FAZAKAS

Vă invităm să participați la ședința de susținere a tezei.
Teza poate fi consultată la Biblioteca Facultății de Litere.

Data afișării:

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN
CUZA” DIN IAȘI**

FACULTATEA DE LITERE

**ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII
FILOLOGICE**

Comportamentul lingvistic dominant în
traducerea toponimelor din județele Harghita și
Covasna

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. Gafton
Alexandru Arnold Francisc

Doctorandă:
Cseke B.I. Boróka-
Emese căs. Salamon

CUPRINS

PARTEA I.	18
CAPITOLUL I.	18
Argument	18
CAPITOLUL II.	21
Prolegomene	21
2.1. Noțiuni de toponimie. Delimitarea obiectului de cercetare	21
2.1.1. Concepte de bază. Raportul apelativ-toponim	21
2.1.2. Câteva considerații despre etimologia toponimelor	23
2.1.3. Rolul câmpurilor toponimice din perspectiva cercetării	24
2.1.4. Toponime identice în zone diferite	25
2.1.5. Schimbări, mutații, distorsiuni și importanța lor din perspectiva traducerii	27
2.2. Structura morfematică a toponimelor în limbile vizate	30
2.2.1. Structura morfematică a toponimelor românești	30
2.2.2. Structura morfematică a toponimelor maghiare	37
2.2.3. Taxonomia oiconimelor harghitene și covășnene	46

CAPITOLUL III.	61
3. Traductibilitatea toponimelor	61
3.1. Traducerea realiilor și a culturilor	62
3.1.1. Realiile	63
3.1.2. Culturile	65
3.1.3. Încadrarea toponimelor în sfera culturilor	65
3.2. Echivalența în traducerea toponimelor	68
3.3. Tehnici de traducere a toponimelor	70
3.3.1. Transcrierea	70
3.3.2. Substituirea	71
3.3.3. Adaptarea (asimilarea, traducerea aproximativă)	71
3.3.4. Calchiera (traducerea literală)	72
3.3.5. Echivalarea	73
3.3.6. Omisiunea și implicarea	73
3.3.7. Alte tehnici utilizate în traducerea elementelor lexicale fără echivalent	73
CAPITOLUL IV.	75
4. Descrierea cercetării	75
4.1. Sursele de documentare utilizate în cadrul cercetării	76
4.1.1. Baze de date ecleziastice. Registrele papale	76

4.1.2. Hotarnice, hărți, nomenclatoare, acte normative	77
4.1.3. Dicționare toponimice	78
4.1.4. Dicționare etimologice	79
4.1.5. Diplomatare, colecții de documente	80
4.1.6. Alte surse utilizate	80
4.2. Modalitatea de cercetare	81
4.2.1. Fișele de observație ale oiconimelor	81
4.3. Ipotezete lucrării	82
4.4. Analiza datelor	82
4.4.1. Interpretarea datelor din perspectiva echivalenței	82
4.4.2. Interpretarea datelor din perspectiva nonechivalenței	105
4.5. Rezultatele cercetării	108
CAPITOLUL V.	111
5. Concluzii	111
PARTEA A II-A	114
FIȘELE LOCALITĂȚILOR DIN JUDEȚELE COVASNA ȘI HARGHITA	114
JUDEȚUL COVASNA	115
JUDEȚUL HARGHITA	241

Comportamentul lingvistic dominant în traducerea toponimelor este o temă de interes mai ales pentru faptul că ochiul laic nu pătrunde în adâncimile unei analize morfologice sau etimologice, și prin urmare nu poate oferi explicații științifice pentru fenomenele ce caracterizează de exemplu transpunerea toponimelor din limba sursă în limba țintă. Or, acest aspect constituie diferența prezentei cercetări față de tezaurul existent al cercetărilor toponimice: amănuntul traductologic, deloc de neglijat în zonele în care conviețuirea diferitelor etnii își pune amprenta pe toate limbile de care se folosesc acestea.

Examinarea corpusului toponimic, mai bine zis, oiconimic din județele Harghita și Covasna a început cu o meticuloasă înțelegere a fenomenelor lingvistice care se pot observa pe parcursul unei cercetări ca cea din speță. Astfel, după formularea argumentelor în primul capitol, în cel de al doilea am analizat pe larg conceptul de toponim, pornind de la afirmația coșeriană, potrivit căreia „În toponimie încercăm să spunem ceva despre un obiect, ca să reușim să-l desemnăm, să-l identificăm”. Prin urmare, activitatea de numire a locurilor corespunde activității de

organizare a lumii înconjurătoare, de individualizare a spațiului geografic. Astfel, alegerea unui toponim nu este aleatorie, ci are la bază o motivație fundamentată din partea denumitorului, căci, pentru a identifica obiectele geografice, trebuie să pornească de la trăsăturile specifice ale acelui obiect, cele care îl scot din amalgamul realităților spațiale, fie vizibile (ex. forme de relief) etc, fie formate în experiența proprie a denumitorului, de exemplu pericolul pe care îl comportă. În cazul oiconimelor însă discutăm de obiecte socio-geografice, ceea ce le diferențiază de celelalte tipuri de toponime. În privința așezărilor umane, lucrul cel mai important nu mai este trăsătura geografică individualizatoare, ci rolul acelei așezări, de exemplu orașele care au în componența numelui cuvântul „târg”, indicând privilegiul de a organiza târguri periodice - sau persoana ori instituția importantă care fie a fondat-o, fie a pus-o sub stăpânirea sa: familia întemeietoare, moșierul stăpân peste meleagurile respective sau biserica catolică prin numele sfinților ca nume de localități, precum și gradul de socializare.

Un aspect interesant descoperit pe parcursul cercetării este afirmația lui Sausseure care spune că

toponimul, ca lexem, are calitatea de aposemă, comparându-l cu un „cadavru care și-a menținut forma, dar și-a pierdut funcțiile vitale”. Această ipoteză este susținută și de Moldovanu, care afirmă că după ce un apelativ devine toponim, adică denumește un punct geografic și este socializat, își pierde calitatea de apelativ din perspectiva toponomasticii. Toponimului îi rămâne deci, doar funcția de identificare a unui loc și cum am constatat, aceasta ar fi unul dintre motivele pentru care are și o funcție de conservare a limbii, întrucât, alături de antroponime, toponimele sunt lexemele cele mai statornice în limbă, rezistând chiar și secole. Populațiile inhabitante de-a lungul timpului preiau unele de la altele denumirile, modificându-le potrivit sistemului lingvistic propriu sau, mai rar, le mențin în forma originală. Acest aspect constituie o veritabilă provocare pentru cercetările etimologice, în special dacă denumirea originală a fost dată de o altă etnie decât cea inhabitantă în prezent.

Totuși, pentru stabilirea limbii sursă în studiul de față, am avut nevoie și de o cercetare etimologică, luând în considerare teoriile mai multor experți în domeniu. Mergând pe ideea lui Iorgu Iordan, care spune că izvorul

toponimelor trebuie căutat în lexicul vorbirii curente, întrucât ele au existat mai întâi ca apelative în limba respectivă, am considerat ca autohtone acele oiconime, care figurează în lexicul comun al limbii sursă, fiind creații ale acestuia, iar cele care au în componență lexeme care nu se încadrează în limba în speță, le-am alocat unor populații care într-o anumită epocă a fost majoritară sau dominantă în zonele respective. Astfel, în cursul cercetării am descoperit toponime cu origini slave, maghiare, românești, germane, dar și unele mai vechi, mărturii ale existenței pe meleagurile noastre a unor populații turce, slave, pecenege, avare, gete, uze etc. Existau cazuri însă, în care nici lexicul limbii curente și nici apelativul original nu erau accesibile sau nu puteau oferi informații clare, aici am aplicat setul de criterii stabilit de Moldovanu, potrivit căruia etimologia unui toponim trebuie să fie verosimilă sub aspectul motivării socio-geografice, să fie posibilă din punct de vedere lingvistic și probabilă din punct de vedere istoric. Astfel, în privința îndeplinirii criteriului social, am analizat și antroponimele existente în localitate, compoziția etnică a unei comunități, iar pentru a dovedi

verosimilitatea geografică, am avut în vedere așezarea localității, precum și proximitățile acesteia.

Pentru a confirma posibilitatea lingvistică, etimonul original trebuie să aibă conținut semantic în limba căreia îi aparține, chiar dacă prin onimizare toponimică și-a pierdut acest conținut. Etimonul de origine străină este martorul apartenenței la o populație care într-o anumită epocă a fost semnificativă în acea zonă, de exemplu *Olasztelek* ‘Moșia Italienilor’, tradus Tălișoara. În ceea ce privește antroponimele de origine greacă, latină, răspândite în arealul creștin, s-a examinat adaptarea la sistemul lingvistic al limbii inițial primitive.

Probabilitatea istorică necesită dovezi ale existenței toponimelor în diferite momente ale istoriei. Sursele cele mai prețioase de documentare sunt documentele privind datoriile către vistieria papală, care au înregistrat volens nolens și oiconimele existente în acea vreme. La fel, nomenclatoarele realizate la cererea guvernelor conțin la rândul lor informații detaliate: numărul de locuitori, apartenența ecleziastică și etnia populației inhabitate.

O altă provocare în domeniul etimologiei este faptul că uneori, chiar și în monografiile unor localități se găsesc interpretări eronate, din cauza specificităților locale, nesesizate de autori. Un astfel de exemplu este cazul oiconimului Lóvész ‘Livezi’, care conține lexemele *ló* ‘cal’, *vész* ‘pericol’ sau ‘pierdere, pieire’, fiind interpretat ca martor al unui eveniment tragic, anume pieirea cailor pe un câmp apropiat. Lexemul *vész* însă este caracteristic denominației din zona Gheorgheni și se utilizează pentru teritoriile pline cu tufișuri, curpeni și lujeri, de exemplu locul cu zmeuri se numește *málnavész*, provenind din lexemul *vessző* cu corespondentul de ‘nuia’ în limba română.

Un alt subiect analizat și prezentat în detaliu în cadrul capitolului II. este structura morfemică a toponimelor în ambele limbi. La baza relevanței acestui aspect stă ideea că numele de persoane și de locuri se recunosc pe baza caracteristicilor lor formale, acestea formând sisteme de nume sau câmpuri onomastice. Denominarea se realizează pe baza adaptării la tipurile de toponime existente, anume materialul onomastic aflat în conștiința oamenilor constituie modelul în procesul de

onimizare și prin urmare, forma și structura unui toponim nou este puternic influențat de mulțimea toponimelor existente. Modelul poate influența creația ulterioară atât din punct de vedere semantic, referindu-se la motivația denominării, cutuma denominării locurilor cu caracteristici similare, cât și morfologic, ținând cont de faptul că un nume de loc va avea caracterul de toponim dacă se adaptează formal sistemului toponimic al limbii respective. Integrarea unui toponim în sistemul toponimic existent este deci un fenomen caracteristic al contactului sistemelor onomastice, ce ne interesează nu numai din perspectiva apariției toponimelor noi, dar și în privința traducerii toponimelor, anume modul în care toponimul din limba sursă se integrează în sistemul toponimic al limbii țintă.

Comparând cele două sisteme toponimice, am constatat că atât limba română, cât și cea maghiară se folosesc de trei modalități de denominare a obiectelor feografice , în cazul nostru socio-geografice, rezultând:

1. oiconime fără forme flexionare, care figurează la Iordan sub denumirea de „antroponimice care își păstrează nechimbată forma”, pe care

autorul le consideră rare și minoritare față de cele derivate cu sufixele care arată filiația sau comunitatea moștenitoare.

2. oiconime cu forme flexionare: în această categorie intră cele cu articol hotărât, cele aflate în numărul plural și cele derivate. Moldovanu afirmă, că aspectul cel mai caracteristic al morfologiei derivate din toponimia românească este formarea numelor de sate cu sufixe colective pluralia tantum și cu sufixe moșionale.
3. oiconime compuse sau plurimembre, care se compun dintr-un nume și determinant nominal, adjectiv, nume comun, nume propriu sau adverb sunt destul de numeroase și se află într-o relație atributivă, posesivă sau prepozițională, impusă de necesitatea diferențierii a două localități distincte, dar și cele polarizate de un toponim nucleu sau prin indicatorul de zonă.

Diferența dintre sistemele toponimice ale limbilor vizate constă în transferul metonimic în sistemul

toponimic maghiar, care presupune transferul antroponimului din sistemul onomastic în cel toponimic fără marcă morfologică. Hoffmann, un cercetător al fenomenelor toponimice maghiare consideră că această modalitate este caracteristică denominării toponimice maghiare, ea fiind deosebit de rară în limbile europene, inclusiv limbile cu care maghiara se află în contact datorită vecinătății. Deși metoda de denominare funcționează și în cazul antroponimelor de origine străină, ea este caracteristică doar maghiarilor, același autor presupunând că este o cutumă denominativă fixată încă dinaintea descălecării în depresiunea Panoniei. Motivația denominării constă în simplul fapt că în era migrației triburilor maghiare, în caz de vizită la unul sau altul dintre triburi nu se spunea că se dorește vizitarea locului ci a omului care stă în acel loc. Exemple pentru acest fel de denominare din județele examinate, și care au fost păstrate și după traducerea lor în limba română, sunt: Kovácpéter ‘Covacipeter’ sau Zoltán ‘Zoltan’.

După trecerea în revistă a modalităților de creare a toponimelor, am clasificat oiconimele din cele două județe în diferite categorii după proveniență sau după structură.

Astfel, am împărțit corpusul analizat în oiconime formate pe baza antroponimelor, hagionimelor, etnonimelor, a ocupațiilor sau altor structuri sociale (tizes), pe baza patrimoniului construit, pe baza patrimoniului natural, precum și cele rezultate pe baza calificativelor.

Capitolul III. tratează o altă problematică de importanță majoră în domeniul cercetat și anume traductibilitatea toponimelor. În cadrul acestui capitol am procedat la stabilirea calității de culturem al toponimului, ceea ce limitează vrând-nevrând tehnicile de traducere aplicabile. Pentru ca un lexem sau expresie să aibă calitatea de culturem, potrivit cercetătoarei Georgiana Lungu Badea, acesta trebuie să îndeplinească cumulativ trei condiții: relativitatea, monoculturalitatea și autonomia traductivă. Monoculturalitatea se referă la faptul că un culturem poate produce un anumit efect într-o cultură, efect, ce apare extrem de rar într-o altă cultură. Relativitatea este determinată de subiectivitatea emițătorului și a receptorului, de modul unic de gândire, de bagajul cognitiv și de orizontul de așteptare al participanților situației de comunicare. Autonomia traductivă a culturemului presupune independența

acestui de procesul de traducere, acesta manifestându-se mai ales în afara actului de traducere. Cercetătoarea susține că cel mai adesea traducerea cultuuremului antrenează ștergerea, eradicarea semnificației sale, și, prin urmare, devine insesizabilă încărcătura lui culturală în textul tradus. Aceste condiții se aplică toponimelor, onimizarea diferitelor segmente ale realității în vederea utilizării lor ca denumiri de localități fiind un proces specific unei anumite culturi, după cum am văzut și în cazul lexemului *vész*, de asemenea, antrenează și subiectivitatea emițătorului, modul unic de gândire, bagajul cognitiv și orizontul de așteptare ale acestuia, iar în ceea ce privește autonomia traductivă a toponimului, stau martor cele aproximativ 60% de oiconime traduse prin adaptare.

Calitatea de cultuurem și traductibilitatea sau intraductibilitatea toponimelor ridică problematica echivalenței în traducerea acestora. Având în vedere specificitatea toponimelor, considerăm că finalitatea absolută în transmiterea acestora către limba țintă este echivalența dinamică sau funcțională, ea având ca rezultat o reacție similară a receptorului față de toponimul tradus

cu reacția acestuia față de original. Această concluzie susține substratul logic al ipotezei noastre, anume faptul că în traducerea toponimelor de regulă se accentuează criteriul formal cu scopul ca receptorul din cadrul limbii țintă să nu poată respinge rezultatul traducerii ca fiindu-i străin.

Printre tehnicile de traducere a culturilor aplicabile toponimelor am inclus: transcrierea (din alfabetul chirilic în cel latinesc), substituirea (Biserici în loc de Sfântul Duh), adaptarea (echivalarea fonetică, adaptarea la sistemul toponimic al limbii țintă), calchiera (traducerea literală: Valea lui Antalok), echivalarea (Dealul Armanului) și omisiunea (de obicei indicatoarele de zonă).

Cercetarea propriu-zisă este descrisă în Capitolul IV, cuprinzând descrierea corpusului, a surselor de documentare utilizate, metoda de cercetare și rezultatele obținute în urma analizării datelor.

Corpusul lingvistic prelucrat este tezaurul oiconimic al județelor Harghita și Covasna, avându-se în vedere primele atestări oficiale ale acestora și modificările structurale dacă este cazul, respectiv transpunerea lor în limba țintă, care variază în funcție de zona examinată. Cele

două județe se află la fosta graniță dintre un teritoriu stăpânit de o majoritate maghiară, Transilvania, respectiv unul deținut de o populație majoritar română, Moldova.

În depistarea surselor potrivite de documentare ne-am împiedicat de lipsa izvoarelor originale, întrucât cele mai vechi documente păstrate în arhivele ecleziastice de interes local sau regional datează din 1646, însă majoritatea oiconimelor au apărut înaintea acestei dăți. Pe de altă parte, documentele care datează din perioada atestării oiconimelor fie sunt atât de valoroase încât nu sunt puse la dispoziția publicului, specialiștii prelucrându-le și expunând variantele lor digitale sau în colecții de documente, fie nu sunt lizibile din cauza scrisului de mână, din cauza leziunilor documentelor sau din cauza limbii în care s-au redactat. Prin urmare, principalele surse de documentare în cercetarea noastră sunt colecțiile de documente prelucrate, în care toponimele apar nu în stricto sensu, ci ca informații adiacente. Printre acestea se regăesc:

- a) bazele de date ecleziastice, registrele papale
- b) hotarnice, hărți, nomenclatoare, acte normative

- c) dicționare toponimice și dicționarele etimologice
- d) diplomatare, colecții de documente
- e) monografiile localităților sau regiunilor

Pentru a stabili comportamentul lingvistic dominant în traducerea toponimelor din județele Harghita și Covasna, mai întâi am inventariat oiconimele existente oficial în ambele județe, identificând în total 264 de oiconime existente în județul Harghita și 127 în județul Covasna, în totalitate 391, pe care le-am analizat individual. În procesul de inventariere și analiză, le-am determinat denumirile românești și ungurești, le-am căutat prima atestare în sursele bibliografice menționate mai sus, le-am verificat etimologia, proveniența dacă era cazul, în mai multe surse, am stabilit astfel limba sursă și limba țintă, unde era posibil, apoi am identificat tehnica de traducere. Pentru sistematizarea acestor informații, am întocmit o fișă a localității în care am trecut datele identificate. Aceste fișe se regăsesc în Partea a II-a a lucrării și conțin:

1. Denumirea actuală în limba română
2. Denumirea actuală în limba maghiară

3. Prima atestare în documentele oficiale
4. Etimologia lexemelor componente
5. Sensul în limba sursă (traducere proprie)
6. Limba sursă și prima apariție în limba sursă
7. Structura denumirii actuale în limba sursă
8. Limba sursă și prima apariție în limba țintă
9. Structura denumirii actuale în limba țintă
10. Tehnica de traducere

În privința denumirilor actuale ne-am bazat pe denumirile oficiale existente în anul 2023, iar pentru a stabili primele atestări, ne-am folosit de colecțiile de documente trecute în revistă mai sus. În ceea ce privește etimologia lexemelor componente, le-am analizat proveniența și sensul, consemnând în notele de subsol toate informațiile găsite pentru o identificare mai ușoară. Pe baza etimologiei lexemelor care îl compun, am stabilit limba sursă a toponimelor și tehnica de traducere a acestora. Referitor la structura denumirilor actuale în limba sursă și limba țintă am avut în vedere structura morfematică a acestora, notând dacă acestea sunt create fără marcarea morfologică, cu marcarea morfologică, fiind

articulate sau derivate, ori sunt toponime plurimembre, formând diverse structuri atributive.

Tehnica de traducere joacă un rol deosebit de important din punctul de vedere al cercetării, pe baza acesteia fiind stabilit și comportamentul lingvistic dominant în traducerea toponimelor din arealul examinat. Astfel, în cazurile în care elementele componente ale oiconimului și-au găsit corespondentul în limba țintă și au fost traduse integral, vorbim de oiconime echivalate. În situațiile în care nu s-au întrunit toate aceste elemente, echivalența este doar parțială, în componența acestor oiconime intrând atât elemente echivalabile cât și elemente intraductibile sau netraduse, adaptate. De asemenea, putem vorbi de nonechivalență, caz în care din instrumentarul traductologic s-a optat pentru următoarele tehnici de transpunere a elementelor în limba țintă: nonechivalența, aici alegându-se pentru un termen care nu corespunde originalului sub niciun aspect, adaptarea, prin care lexemul s-a transpus în limba țintă având în vedere încadrarea acestuia în structura limbii primitoare, calchiera, adică traducerea literală și substituirea, prin găsirea unui termen accesibil vorbitorilor limbii țintă.

Prin urmare, bazându-ne pe aceste direcții, am realizat clasificarea rezultatelor în felul următor: oiconime echivalate, oiconime echivalate parțial, oiconime neechivalate, oiconime traduse prin adaptare, oiconime traduse prin calchiere și oiconime traduse prin substituie.

În județul Harghita, traducerea celor 264 de oiconime s-a realizat prin următoarele tehnici: adaptare (159 de oiconime), echivalare (50 de oiconime), echivalare parțială (29 oiconime), nonechivalență (19 oiconime), calc (2 oiconime) și substituie (4 oiconime).

În județul Covasna, traducerea celor 127 de oiconime s-a realizat prin următoarele tehnici: adaptare (87 de oiconime), echivalare (13 de oiconime), echivalare parțială (21 oiconime), nonechivalență (5 oiconime) și substituie (1 oiconim).

În spatele nonechivalenței adeseori se ascunde o denumire mai veche, anterioară a așezării umane, schimbată din varii motive, în cazul cărora varianta tradusă nu a fost adaptată. De exemplu, toponimul Lacul Roșu actualmente figurează sub numele de Lacul Roșu în limba română și *Gyilkos-tó* ‘Lacul Ucigaș’ în limba maghiară. În urma cercetării diacronice și etimologice, s-

a evidențiat faptul că acest hidronim a fost schimbat în anul 1866, denumirea originală fiind *Veres-tó* ‘Lacul Roșu’ (magh. *veres* – rom. roșu), denumire primită datorită argilei de culoare roșiatică, bogată în oxizi și hidroxizi de fier. De altfel, denumirea de rezonanță mortală provine de la oronimul *Gyilkos-hegy*, din apropierea lacului.

De asemenea, Vlăhița, un orășel de munte din județul Harghita în limba maghiară se numește *Szentegyháza*, structură în care cuvântul *szent* înseamnă ‘sfânt’, iar *egyház* este ‘biserică’. Această localitate se compune din două așezări umane, *Szentegyházásfalu* ‘sfânt + biserică +sat’ și *Szentkeresztbánya* ‘sfânt + cruce + mină’. Echivalența se realizează cu denominatorul anterior, deoarece în 1301 această localitate apare sub denumirea de Vila Olachalis, apoi Satul Valah, ‘Oláhfalu’. Calificativul *oláh* trimite la termenul etnonimul ‘vlah’, derivat din antroponimele posedate de persoanele cu numele de familie *Oláh* sau de locuitorii satului de etnie română.

După cum arată și datele de mai sus, principala modalitate de transpunere a unui toponim, oiconim în cazul nostru, din limba sursă în limba țintă o reprezintă

adaptarea, adică preluarea formei și ajustarea acesteia la normele fonetice și morfologice ale limbii țintă. Se pune întrebarea dacă această metodă prevalează în toate cazurile sau există diferențieri determinate de poziția geografică, de compoziția etnică a comunității inhabitate, motiv pentru care o continuare a cercetării într-un areal mai larg, incluzând toate județele din regiunea Transilvaniei, într-un studiu viitor.

După cum apare și în concluziile cuprinse în Capitolul V, experiența analizei diacronice a traducerilor relevă că primul pas este întotdeauna transpunerea cât mai intactă a formei, fără a acorda o atenție deosebită sistemului toponimic primitiv. Astfel, rezultatele cercetării, chiar dacă traducerile sunt cosmetizate ulterior prin implicarea ochiului științific sau cult, coincid cu tendința cutumei populare sesizate în primele traduceri ale oiconimelor, adaptarea, care oferă posibilități de identificare mai clare, șansa recunoașterii mai rapide a locului desemnat și o utilizare mai ușoară de către vorbitorul străin, ceea ce susține de fapt finalitatea traducerii toponimelor și inclusiv a oiconimelor: accesibilitatea față de vorbitorul alogen.

Bibliografie selectivă

- Bielz, Eduard Albert, 1857, *Handbuch der Landeskunde Siebenbürgens: eine physikalisch-statistisch-topographische Beschreibung dieses Landes.*, Hermannstadt Filtsch, Sibiu.
- MDTM Moldovanu, Dragoș (coord.), *Tezaurul toponimic al României. Moldova. Volumul II. Mic dicționar toponimic al Moldovei structural și etimologic.* Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014.
- Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania. Vol. I. A-N*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967
- Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania. Vol. I. O-Z*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1968
- Szabó, M. Attila, *Dicționarul istoric și administrativ al localităților din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș vol. I. – II*, Miercurea Ciuc, Editura Pro-Print, 2003.
- Szabó, Károly (ed), 1872, *Székely Oklevéltár I. [Diplomatarium Secuiesc] (1211-1519)*, Budapest

- Szabó, Károly (ed), 1876, *Székely Oklevéltár II.*
 [Diplomatarium Secuiesc] (1520-1571), Budapest
- Szabó, Károly (ed), 1890, *Székely Oklevéltár III.*
 [Diplomatarium Secuiesc] (1270-1571), Budapest
- Szabó, Károly,/Szádeczky-Kardoss, Lajos, 1895, *Székely
 Oklevéltár IV.* [Diplomatarium Secuiesc] (1264-1707),
 Budapest
- Szabó, Károly,/Szádeczky-Kardoss, Lajos, 1896, *Székely
 Oklevéltár V.* [Diplomatarium Secuiesc] (1296-1603),
 Budapest
- Szabó, Károly,/Szádeczky-Kardoss, Lajos,, 1897, *Székely
 Oklevéltár VI.* [Diplomatarium Secuiesc] (1603-1698),
 Budapest
- Szabó, Károly,/Szádeczky-Kardoss, Lajos,, 1898, *Székely
 Oklevéltár VII.* [Diplomatarium Secuiesc] (1696-
 1750), Budapest
- Zaicz, Gábor, 2006, *Dicționarul etimologic maghiar*,
 Editura Tinta, Budapest.
- Rationes collectorum pontificorum in Hungaria.1281-
 1375. - Pápai tized-szedők számadásai 1281-1375
 (Rapoartele colectorilor de decimale papale 1281-
 1375)
[https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkm
 anytarak_Vatikani_1_01/?pg=200&layout=s](https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkm
  anytarak_Vatikani_1_01/?pg=200&layout=s)

B. Literatură secundară

- Badea, Georgiana, 2022 *Despre culturem. După douăzeci de ani.*, Editura Universității de Vest, Timișoara.
- Bárczi, Géza, 1958, *A magyar szókincs eredete*, [Originea vocabularului maghiar], Tankönyvkiadó, Budapest
- Benkő, József, 2014, *Erdély*, Editura Tortoma, Sfântu Gheorghe-Baraolt
- Bényei, Ágnes, 2021, *Helynévképzés a magyarban* [Derivarea toponimelor în limba maghiară (traducere proprie)], Editura Universitară, Debrecen
- Binder, Pál, 1980-1981, *Contributii la geografia istorică a scaunului Sepsî și a regiunilor limitrofe* (traducerea autorului) 8-11 in *Aluta. Studii și comunicări* – anul 12-13. (.)
- Bogdan, Ioan, 1805, *Documente slave și latine din arhiva orașului Brașov, privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în sec. XV-XVI*, vol. I (1413-1 508) , București,
- Buretea, Emilian, N., 1978, *Aspecte ale formării cuvintelor în toponimia din zona carpatică și subcarpatică a județului Vâlcea*, în *LR*, XXVII (3), p. 227, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București
- Cojocaru, Vlad, 2005, *Toponimia Văii Mijlocii a Trotușului. Dinamica structurilor toponimice.*, Casa Editorială Demiurg, Iași.
- Constantinescu, N.A., 1963, *Dicționar onomastic românesc*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București,

- Coșeriu, Eugen, 2011, *Istoria filosofiei limbajului, de la începuturi până la Rousseau*, Editura Humanitas, București
- Csáki, Árpád (ed.), 2013, *Pesty Frigyes Helynévgyűjteménye.1864-1865 II. Székelyföld és térsége. Hargita megye. (Colecția de toponime a lui Pesty Frigyes. 1864-1865. II. Ținutul Secuiesc. Județul Harghita – traducere proprie)* Országos Széchényi Könyvtár – Székely Népi Múzeum, Budapest – Sfântu Gheorghe.
- Csomortáni, Magdolna, 2004, *Karcfalva helynevei (Toponimele din Cârța – traducere proprie)* in Magyar nyelvjárások (Dialecte maghiare) XLII, pag 5-32 ed.. Hoffmann István și alții, Debrecen.
- Czuczor, Gergely, Fogarasi, János. 1862, *A magyar nyelv szótára [Dicționarul limbii maghiare (traducere proprie)]*, Editura Academică, Budapest.
- D. Bartha Katalin, 1958, *Magyar történeti szóalaktan. A magyar szóképzés története. [Lexicologie istorică maghiară II. Istoria derivării în limba maghiară (traducere proprie)]* Editura Tankönytkiadó, Budapest.
- Demeter, Lajos, 2006, *Háromszék népe, a (szász)sebesi, (szász)kézdi, (szász)orbói székelyek [Poporul din Trei Scaune: secuii din scaunul Sepsî, Kezdi și Orbai] (traducere proprie)]* p. 38-53 in *Háromszéki olvasókönyv*, Kiss, Demeter ș.a. Sfântu Gheorghe.
- Drăganu, Nicolae, 1933, *Românii României în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii*, Academia Română, București.

- Entz, Géza, 1994, *Erdély építészete a IX-XIII századokban [Edificii din Transilvania în sec. XI-XIII]*, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Cluj
- Entz, Géza, 1996, *Erdély építészete a IX-XIII századokban [Edificii din Transilvania în sec. XIV-XVI]*, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Cluj
- Farkas, Tamás (ed.), 2009, *Régi magyar családnevek névvégmutato szótára XIV-XVII század [Dicționarul numelor de familie ungurești străvechi, secolele XIV-XVII (traducere proprie)]* ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest
- Felecan, Oliviu & Felecan, Nicolae 2015 *Straturi etimologice reflectate în hidronimia românească. Quaderns de Filologia: Estudis Lingüistics XX: 251-269. 10.7203/qfilologia.20.7521*
- Gaali, Zoltán, 1993, *A székely ősvárak története, mondája és legendája. [Istoria și legendele cetăților strămoșești ale secuilor (traducere proprie)]* Budapesta
- Gafton, Alexandru. 2007, *Relația dintre elementul maghiar și cel slav în limba română in Români majoritari / Români minoritari: interferențe și coabitări lingvistice, literare și etnologice*, Editura Alfa, Iași.
- Ghinea, Dan, *Enciclopedia geografică a României*. Ediția a IV-a, revizuită, Toronto, 2018
- Hadrovics, László, 1992, *Magyar történeti jelentésstan, [Semantică istorică maghiară (traducere proprie)]* Editura Academică, Budapest

- Hajdú, Mihály, 2010, *Családnevek enciklopédiája*, [Enciclopedia numelor de familie (traducere proprie)] Tinta Kiadó, Budapest
- Heltai, Pál, 2013, *Kultúraspecifikus kifejezések és reáliák [Realii și expresii specifice culturii (traducere proprie)]. Fordítástudomány* 15. 1. 32–53.
- Hoffmann, István, 2003, *Magyar Helynévkutatás 1958-2002 [Cercetarea toponimică maghiară 1958-2002 (traducere proprie)]* Editura Universitară, Debrecen.
- Hoffmann, István, 2007, *Helynevek nyelvi elemzése. Második kiadás. [Analiza lingvistică a toponimelor. Ediția a II-a (traducere proprie)]* Editura Tinta, Budapest.
- Honti, Enikő, 2010 *A reáliák fordítása [Traducerea realiilor (traducere proprie)]*. Miskolc (teză de disertație). URL: http://www.tdk.uni-miskolc.hu/files/20101101_211138672.pdf [25.04.2023]
- Iordan, Corina, 2017 *Parcursul istoric și problematica conceptului de cuvânt realitate în traducere*. Studia Universitatis Moldaviae 10 (110). 59–63.
- Iordan, Iorgu, 1963, *Toponimie românească*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București
- Kiss Lajos, 1988, *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II. Negyedik, bővített és javított kiadás. [Dicționarul etimologic al toponimelor. Ediția a IV-a, revizuită]*, Budapest

- Kiss-Pusztai, 2003, *Magyar nyelvtörténet.*[*Istoria limbii maghiare* (traducere proprie)] Editura Osiris, Budapesta
- Klaudy, Kinga, 2013, *Nyelvi és kulturális aszimmetria a reáliák fordításában* [*Asimetria lingvistică și culturală în traducerea realiilor* (traducere proprie)]. în: Bárdosi V. (ed.): *Reáliák – A lexikológiától a frazeológiáig. Értelmezések és fordítási kérdések* [*Realiile – De la lexicologie la frazeologie. Interpretări și probleme de traductologie* (traducere proprie)]. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 86–91.
- Kniezsa István, 1942, *Erdély víznevei* [*Hidronimele din Transilvania* (traducere proprie)], Editura Minerva, Cluj Napoca.
- Kniezsa, István, 1948, *Szláv eredetű víznevek a Székelyföldön* [*Hidronime de origine slavă din Ținutul Secuiesc*(traducere proprie)], în *Magyar Nyelv*, XLIV, nr. 1.
- Kovács Piroska, 1991, *Máréfalva* [*Satu Mare*] p. 214-215 in Hermann Gusztáv Mihály (szerk.) *A többség kisebbsége. Tanulmányok a székelyföldi románság történetéről* [*Minoritatea majorității. Studii despre istoria românilor din secuime.* (traducere proprie)] Editura Pro-Print, Miercurea Ciuc.
- Kölönte, Béla, 1910, *Gyergyó története : A kialakulástól a határőrség szervezéséig (tekintettel a nemzetiségi kérdésre)*, [*Istoria Gheorgheniului: De la formare până la organizarea pazei (cu considerarea problemei etnice)* (traducere proprie)], Gheorgheni.

- Ladó János. *Magyar utónévkönyv* [Nomenclatorul prenumelor ungurești (traducere proprie)]. 1971, Editura Academică, Budapesta.
- Loșonți, Dumitru, 2000, *Toponime românești care descriu forme de relief*, Clusium, Cluj Napoca.
- Lungu-Badea, Georgiana, 2012 *Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii.*, Editura Universității de Vest, Timișoara.
- Moldovanu, Dragoș, 1972, *Principii ale lexicografiei toponimice*, în ALIL, XXIII, 1972, 73 – 100
- Moldovanu, Dragoș, 2010 *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului Moldova)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Moscal, Dinu, 2018, *Despre traducerea propriu-zisă a toponimelor în traduceri românești de la începutul secolului al XIX-lea. Diacronia* 8. (7 octombrie). A116, 1–10.
URL:
<https://www.diacronia.ro/ro/journal/issue/8/A116/ro/pdf> [4 februarie 2022]
- Mujzer-Varga, Krisztina, 2009, *Honosítás és idegenítés Örkény Egypertes novelláinak fordításában* [Domesticare și alienizare în traducerea Nuvelelor-minut de Örkény (traducere proprie)]. Budapesta (teză de doctorat).
URL:
<http://doktori.btk.elte.hu/lingv/mujzervargakrisztina/tezis.pdf> [4 martie 2023]

- Nagy, Imola-Katalin, 2020, *Introducere în traductologie sau noțiuni și concepte fundamentale în teoria și practica traducerii*, Editura Scientia, Cluj-Napoca.
- Neiescu, Ileana, 1976, *Nume de familie derivate cu sufixe în zona Porților de Fier*, CL 21 (1976), nr. 1, 31-37.
- Philippide, Alexandru, 2011, *Istoria limbii române*. Editura Polirom, Iași
- Rácz, Anita, 2017, *A régi Bihar vármegye településneveinek történeti-etimológiai szótára*, [*Dicționarul istoric și etimologic al toponimelor din vechiul județ Bihor* (traducere proprie)], Debrecen.
- Szegfű, Mária, 1991, *A névszóképzés*. [*Derivarea substantivelor*] In: *A magyar nyelv történeti nyelvtana. I. A korai ómagyar kor és előzményei*. [*Gramatica istorică a limbii maghiare. I. Perioada maghiarei vechi și precedentele acesteia* (traducere proprie)] Ed. Benkő Loránd, Budapest, p. 188–258.
- Tóth, Valéria, 2008, *Településnevek változástipológiája*. [*Tipologia modificărilor toponimice* (traducere proprie)] Debrecen.
- Tarisznyás, Márton, 1982, *Gyergyó történeti néprajza* [*Etnografia istorică a zonei Gheorgheni* (traducere proprie)], Editura Kriterion, București.
- Toldy, Ferenc, 1859, *Magyar szentek legendái a carthausi névtelentől* [*Legende ale sfinților maghiari de la anonimul din Carthaus* (traducere proprie)], Editat de Szent István Társulat, Budapesta.
- Vámbéri, Ármin, 1914, *A magyarság bölcsőjénél; a magyar-török rokonság kezdete és fejlődése*, [*La*

leagănul ungarilor: începutul și evoluția rudeniei maghiaro-turce], Budapest.

Venuti, Lawrence, 1995 *The Translator's Invisibility*. [Invizibilitatea traducătorului (traducere proprie)], Routledge, New York.

Virágh, Rózsa, 1931: *Magyar helységnevek eredete. (A magyar helynév-kutatás eredményei)*, [Originea toponimelor maghiare. Rezultatele cercetărilor toponimice maghiare] (traducere proprie)] Szeged

Vofkori, László, 1998, *Székelyföld Útikönyve I-II [Călătorii în Ținutul Secuiesc (traducere proprie)]*, Cartographia, Budapest

Surse bibliografice accesibile online

<https://dexonline.ro/> [10.06.2024]

DA în CLRE: Academia Română, Dicționarul limbii române [DA] (1913–1949), ediție digitală anastatică în CLRE. Corpus lexicografic românesc electronic, 2021-2022, <https://dlr1.solirom.ro/>. [10.06.2024]

DLR în CLRE: Academia Română, Dicționarul limbii române [DLR] (1965–2010), ediție digitală anastatică în CLRE. Corpus lexicografic românesc electronic, 2022, <https://dlr1.solirom.ro/>. [10.06.2024]

The Josephine Cartography from 1769-1773

<https://maps.arcanum.com/de/map/firstsurvey-transylvania/?layers=142&bbox=2882212.9347559945%2C5724975.40519261%2C2907991.3225451703%2C5734052.302301474> [22.05.2023]

Rationes collectorum pontificorum in Hungaria 1332-

1337

https://library.hungaricana.hu/hu/view/KozMagyOkm-anytarak_Vatikani_1_01/?pg=191&layout=s&query=zozacha [22.05.2023]

1873. *A Magyar Korona Országainak helységnévtára.*
[*Nomenclatura Țărilor Coroanei Ungariei din 1873, 1882, 1892, 1900*] [Magyarország Helységnévtára 1873 \(KSH Könyvtár és Levéltár\) \(kshkonyvtar.hu\)](#)
[22.05.2023]